

KUR'AN TİLAVETİNDE İSTANBUL TAVRI

Kur'an-ı Kerim Allah kelâmıdır¹. Kelâm, Allah'ın zâtıyla kâim mânalar; Kur'an o mânaların Arapça olarak ifadesidir². Kaynak dili itibariyle Allah'ça (Rabbânî, Rapça) bir kelâm olan Kur'an bu hüviyetiyle ana kitapta (*ümmü'l-kitâb*)³ koruma altına alınmış⁴, vahiy meleği tarafından Hz. Peygamber'e içinden çıktığı toplumun diliyle⁵, Arapça olarak indirilmiştir⁶.

el-Kur'an ismiyle “okunan kitap” vasfına sahip olan Kur'an-ı Kerim'in kendine özgü bir çerçevede okunuşu genel olarak “tilâvet” kelimesiyle ifade edilir. Tilâvet tecvid kurallarının icrâsıyla, güzel ses ve musiki eşliğinde sesli olarak gerçekleşen bir okumadır ve yalnız Kur'an'a hastır.

Başlangıçtan günümüze kadar Müslümanlar arasında bu çerçevede gerçekleşen Kur'an tilâvetinde muhatapların hançere yapıları, konuştukları dilin fonetiği, milliyetlerine özgü ses vb. özellikler farklı iki temel yorumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kur'an tilâvetinde “tavır” olarak nitelendirilen bu farklı yorumdan biri Mısır merkezli Arap, diğeri İstanbul merkezli Türk tavrıdır.

Arap diliyle inen Kur'an'ın bu dilin ses fonetiği ve kalıpları çerçevesinde Arap tavrı üzere okunması ne kadar tabî bir olgu ise, farklı hançere yapısına ve kendilerine özgü ses özelliklerine sahip gayr-ı Arap Müslümanlar tarafından kendilerine has bir tavırla kıraat edilmesi de o kadar tabî bir hadisedir. Zira Kur'an'ın indiği dilde bu dilden kaynaklanan ve Hz. Peygamber'in Allah (cc)'tan aldığı ruhsata dayalı olarak ortaya çıkan kıraat farklılıklarına gösterilen müsamaha ve verilen ruhsatın, milliyeti Arap olmayanların kendi tavırlarıyla Kur'an okumalarına gösterilmeyeceğini, onların böyle bir ruhsattan mahrum edileceğini düşünmek mümkün değildir.

¹ Tevbe, 6; Dârimî, Mukaddime, 8.

² Yavuz, Yusuf Şevki, “Kelâm”, *DİA*, XXV, 195.

³ Zuhruf, 4.

⁴ Vâkıa, 78

⁵ İbrahim, 4.

⁶ Yûsuf, 2; Zuhruf, 3.

İnsanlık ailesi içinde tarihteki yerini alan Türk milleti de İslâm ile müşerref olduğu tarihten günümüze uzanan süreçte hançere yapıları, kendilerine has ses fonetiği ve musiki çizgileriyle bir Kur'an tavrı oluşturmuştur. İstanbul merkezli bu çizgi "İstanbul Tavrı" diye meşhur olmuştur. Bu tavrıla ilgili tarz, usûl, makâm, tarik, ağız, okuyuş şekli vb. ifadelerin kullanılması vâkıyla örtüşmemesi bakımından uygun değildir.

İstanbul Tavrının Genel Karakteristiği :

1. Kur'an'a yakışmayan icrâ tavrılarından (mevlid, kaside, gazel, ilâhi vs. mûsiki formatlardan) uzaktır.
2. Tilâvette hâkim ve öncelikli unsur tecvid kurallarının hakkıyla icrasıdır.
3. Okuyuş esnasında ifrat ve tefrit söz konusu değildir; harflerin mahreç ve sıfat değerlerinde aşırılık veya bu noktada bir ihmâl söz konusu değildir.
4. Tilâvet seyirlerinin (tahkik, tedvir, hadr) icrâsında med vs. ölçülere riâyet esastır.
5. Tilâvet Türk musikisin birbirinden güzel ve zengin makamları ve maharetle seslendirilen gırtlak nağmeleriyle icrâ edilir.
6. Ana makamlardan ara, ara makamlardan ana makamlara geçişlerde makamlar arası yakınlık ve uyum, daldan dala atlayan nâzenin geçkiler esastır.
7. Akıcı ve tatlı bir tilâvet hâkimdir.
8. Bir başka tavrı taklit etmekten uzaktır.
9. Pes ve tiz perdeler arasında tadrîcilik ve tenâsüb esastır.
10. Durak mahallerinde askılı (uzun aralı) okuma söz konusu değildir.
11. Tilâvette tecvid lokomotif, makam vagon mesabesindedir.
12. Merkezi İstanbul olan bu tavrın en güzide temsilcileri İstanbul'da yetişmiş, Anadolu'dan bu şehre gelen hâfızlar onlardan istifade etmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Fatih Çollak

M.Ü. Emekli Öğretim Üyesi/İstanbul (29 Ağustos 2014).